

‘Ik kwam als Hollander en vertrek als Belg’

Johan Simons neemt afscheid van NTGent met *La grande bouffe*

De Standaard, 6 mrt 10, Wouter Hillaert

Vijf jaar lang voerde Johan Simons het NT Gent-schip door goede en kwade wateren. Nu vaart hij zelf uit naar München, met als uitwiver de productie *La grande bouffe*. ‘In België weet men wat vriendschap is.’

Een boerenzoon met puntschoenen, zo werd Simons ooit gekarakteriseerd. De regisseur blijft er zich tot vandaag naar kleden. Zijn geruite kostuumjasje met ellebooglappen is robuust, maar niet zonder verfijning. Zo ook de man. Kunst is zijn leven, maar een goed en doorvoed leven blijft toch de grootste kunst.

Daags na de Amsterdamse première van *La grande bouffe* staat Simons alweer met beide voeten op de grond in de wereld, praat direct en concreet, met de uithalen van een schalhoorn. Hij is de kapitein, dat heeft hij altijd willen zijn. Niet voor niets heette zijn regiedebuut in 1978 bij de Haagse Comedie *Bravo, heb je dat helemaal zelf gedaan?*. Sindsdien is hij altijd baas geweest over een eigen structuur: het Wespetheater, het Regiotheater, Hollandia, ZT Hollandia, tot juni NT Gent en daarna de Münchner Kammerspiele. Boer verovert de wereld. Sinds kort als eredoctor.

Een ambigue fascinatie voor de hogere milieus is Simons dan ook nooit vreemd geweest. Na zijn boerendrama's in de jaren 1980 begon hij politici en industriëlen te fileren, met als orgelpunt bij Hollandia *Val van de goden* (1999), naar de majestueuze film van Visconti over een nazistische staalfamilie.

Tien jaar later is *La grande bouffe* een al even duistere filmbewerking over de decadentie van enkele steunpilaren van de maatschappij. In de omstreden film van Marco Ferreri, uit 1973, trekken een piloot, een topkok, een tv-producer en een rechter zich terug in een mondaine rococovilla om zich dood te schransen – in het bijzijn van drie hoertjes en een gefascineerde lerares. De heren proppen de meest exquise gerechten door hun slokdarm, als waren ze zelfmoordkalkoenen. ‘Oh vanitas!’, puft Michel Piccoli er nog net uit.

‘Nergens geeft de film antwoord op de vraag waarom ze zo'n extreme daad stellen’, aldus Simons. ‘Dat doen we ook niet in de voorstelling. Aan goedkope psychoanalyse heb ik geen boodschap. Het gaat me meer om wat dit vertelt over het Westen vandaag. We rechtvaardigen ons leven met hedonisme, met genot als hoogste goed, maar is dat niet ook erg decadent?’

Wat fascineert u zo aan het decadente?

‘Het is een dubbelheid in mezelf. Ik heb een zwak voor veel en lekker eten, mooie auto’s, dure hotels, veel geld verdienen. Zopas nog belde Elsie (De Brauw, Simons partner en actrice in *La grande bouffe*, red.) om twee dagen Parijs te plannen. Meteen zie ik een Michelin-sterrenhotel, de boetieks die we gaan bekijken, een rijkelijk diner. Tegelijk veeg ik met al die dingen mijn kont af. Vanuit mijn achtergrond past het niet om in overvloed te denken. Ik ben in zuinigheid opgevoed, zelfs met enige haat tegen elk systeem dat teert op veel geld. De enige manier om met die dubbelheid om te gaan, is alles meteen over de balk te gooien.’

Sympathiseert u dan met de vier personages uit La grande bouffe?

‘God, nee. Wat ik aan hun samenzijn apprecieer, is het plezier dat ze eraan beleven. Er is nauwelijks ruzie, je krijgt meer een toestand dan een drama. Tegelijk is het walgelig: wat doen zij met hun leven in een wereld waarin twee derde honger lijdt? Ze zijn elk op het toppunt van hun kunnen, hebben nog evenveel jaren voor als achter zich. Dat maakt van *La grande bouffe* pure anarchie, met een paar prachtige zinnen. “Wie niet eet, die sterft niet”, zeggen ze ergens. Nou!’ (schatert)

Het frivol-kunstzinnige interieur in de film hebt u naar vandaag vertaald?

‘Ik heb me laten inspireren door de hedendaagse beeldende kunst, in de persoon van de critica Anna Tilroe. Zij heeft een reeks kunstwerken geselecteerd die we tijdens de voorstelling projecteren, zoals een schilderij van het vrouwelijke geslacht dat steeds verder uitdeint over de achterwand. Heel erotiserend, erg aantrekkelijk. Zo zie je tijdens het sterven van de piloot een van de omgekeerde adelaars van Georg Baselitz. Die beeldende kunst karakteriseert het hogere milieu van de vier mannen, en vergroot hun wereld tegelijk tot die van de muzen.’

Hebt u La grande bouffe bewust gekozen als afscheid?

‘Nee, maar ik heb wel iets moeilijks en extreems willen maken. Dat is het hele seizoen al zo. Ik wil mijn handtekening achterlaten, het publiek en de volgende ploeg andere mogelijkheden tonen. Daarom ook die *Underground* van Jelinek. Hier is die onthaald als nogal niks, terwijl we in Berlijn waanzinnige recensies kregen. Ik zeg dat niet om mijn gelijk te halen, wel omdat mijn periode in Gent me nog meer heeft doen inzien dat er in Europa heel verschillend gekeken wordt. We zien allemaal dezelfde journaals, maar er is iets wat ons fundamenteel scheidt. Duitsers kijken veel polemischer. Als ze het goed vinden, zullen ze vurig verdedigen waarom ze het ermee eens zijn, anders willen ze je verslaan op punten. Theater is er meer deel van een politiek discours.’

U had in Gent ook voor een verzoenend einde kunnen kiezen.

‘Het klinkt naar, maar ik wil dat mensen blijven verlangen. Dat ze kunnen zeggen: daar kunnen we op voortbouwen. De periode Simons mag geen afgesloten periode worden, met een eigen slotakkoord, maar moet vooruitwijzen naar wat er nog meer mogelijk is.’

Hoe wil Johan Simons in België dan herinnerd worden?

‘Als iemand die als Hollander kwam, en als Belg weer vertrok. Ik ben hier veel liever aan de slag geweest dan daarvoor in Eindhoven. In België is vriendschap eeuwig, in Nederland is ze van voorbijgaande aard. Soms denk ik zelfs: eigenlijk had ik hier nog vijf jaar moeten blijven. Zeker Gent heeft een heel fijne menselijke maat. Je komt bij de slager, de visboer: ze weten dat je gisteren op tv was en voelen plaatsvervangende trots.’

‘Ik voelde me hier thuis. Voor Elsie en mij werd het zelfs een sport om zo min mogelijk te verraden dat we Hollander zijn als we met de hond gingen wandelen. We murmelden wat, zodat het lokaal zou lijken. Ook van het personeel hoop ik dat ze me zullen herinneren als iemand die veel warmte binnenbracht.’

Onder Johan Simons kreeg NTGent niet alleen weer uitstraling naar buiten, maar ook een nieuwe bedrijfscultuur binnenin?

‘Vóór mij was er lang geen artistiek leider van betekenis geweest, waardoor de zakelijk-technische structuur het overwicht had. Met mijn directheid heb ik die situatie van binnenuit proberen te inspireren en om te vormen, om dat dan met z’n allen naar de stad uit te dragen. Zo hebben we nu het hoogste aantal abonnementen in tien jaar, en dat is niet enkel te danken aan hoogtepunten als *Tien geboden* of *Gif*. We zijn vooral trouw gebleven aan onze boodschap om midden in de wereld te staan, met een hecht ensemble van acteurs die er niet om liegen.’

Er zijn toch ook laagtepunten geweest?

‘Ja, vooral *Robinson Crusoe, de vrouw en de neger* ging over het publiek heen. Achteraf beschouwd was dat louter een speeltje van André Jung en mij. We hadden eerst iets anders in gedachten, maar daar kregen we de rechten niet voor. Toen had ik de boel moeten afblazen.’

Ook aan Vergeten straat of Krapps laatste band viel te zien dat uw werk bij NTGent steeds conceptueler en afstandelijker werd, op het klinische af. Onderschrijft u dat?

‘Ik begrijp die analyse, ja. Als je de missie hebt om vanuit de inhoud telkens andere vormen te zoeken, ben je soms gedoemd om te mislukken. *Vergeten straat* was een constructie, een intellectuele oefening. Je bent lang op zoek naar iets, maar plots loop je tegen een muur. Dat was ook zo met mijn boerendrama’s. Ineens werden ze te verfijnd, te perfect.’

‘Met *Gif* heb ik nu een gat geslagen: ik trek weer meer naar het emotionele in theater. Ook *La grande bouffe* zit in die lijn. De voorstelling dient zich eerst wel aan als een constructie waarvan je je afvraagt “Jezus, moet ik dit zien?”, maar daarna komt het wel op je af.’

Het dieptepunt van uw vijf jaar was ongetwijfeld het genoemde tekort van 2,8 miljoen dat plots uit de kast rolde. Hebt u toen nooit gedacht aan vroegtijdig vertrekken?

‘Er was mij in 2005 gegarandeerd dat ik zou beginnen in een financieel gezond bedrijf, maar dat bleek dus niet zo. Daar slik je even van, maar aan oprotten heb ik nooit gedacht. Daarvoor had ik te veel vertrouwen in onze nieuwe zakelijke leider Kurt Melens en in de voorzitter Luc Van den Bossche. Die noem ik wel eens onze president-commissaris.’

Wat straalt die man macht uit! Bovendien ben ik zelf te veel een kapitein om het schip te verlaten als het tegen de rotsen slaat. Intussen is de schuld al in no time gehalveerd, zonder onmenselijke saneringen.'

Een gevolg was wel dat u plots veel zelf moest gaan regisseren. Niemand deed de laatste jaren zoveel regies als u. Het waren er uiteindelijk te veel, toch?

'Soms heb ik dat hoge ritme vervelend gevonden, ja. Bij hun première waren zeker niet alle producties af. Alleen had dat niet altijd te maken met de lengte van de repetities. *Tien geboden* bijvoorbeeld was kort op de bal, maar liep ontegenlijk goed. Nog een positief effect van de schuldsanering was dat eigen vaste medewerkers zich plots konden ontwikkelen tot talentrijke ontwerpers, zoals An De Mol van het kostuumatelier.'

Zijn er tips die u wilt meegeven aan de volgende ploeg?

'Sluit je niet op in je eigen land. En zet in op grote politieke thema's waarvoor je je nek moet uitsteken. Zet andere makers aan het denken. Programmeer niet alleen lichte, maar ook zware kost. Dat heb ik altijd belangrijk gevonden, en het heeft geloond.'

*10 gt 13 en 24 gt 27 maart in NTGent, Sint-Baafsplein, Gent (09-225.01.01).
Daarna nog in Kortrijk (1/4), Hasselt (22/4) en Brugge (4/5).*